

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2'80, za pol in četrť leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ (Radeckega cesta št. 20) v Ljubljani.

Leto II.

Ljubljana, meseca avgusta 1904.

Štev. 9.

O svobodi verstva in prostosti prepričanja.¹

Iz govora prof. dr. Masaryka z dne 25. junija 1904.

Verska svoboda ni le svoboda od verskega cerkvenega pritiska, ni le zgolj obramba proti državnemu vsiljevanju verstva — verska svoboda je in bodi pogoj verskega napredka. Tudi v verstvu, kakor v vseh ostalih strokah človeškega stremljenja, je razvoj in je napredek, verski čuteči in probujeni ljudje hočejo danes premagati staro verstvo, hočejo verski živeti s popolnejšim verstvom. Razvoj in napredek v verstvu moderni človek zelo poudarja. Njemu ne zadošča tista duhovna okorelost, katero varuhi cerkvenega verstva tako preradi zamenjujejo z onim notranjim zadovoljenjem duše, ki ga je Jezus obetal. Moderni človek neče več in ne more slepo verjeti, ker je bil baš versko in cerkveno najbolestnejše varan.

Moderni človek se je naučil misliti in kritizovati, in zato ne zaupa tistim, ki si še danes drznejo zahtevati slepo zaupanje. Baš to pa delajo cerkve neprenehoma, ki služijo državi, in država

tako dela, ki drži cerkve. Razum, ki se je navadil v vseh strokah razlogov in kritike, ne more vzprejemati cerkvenega učenja brez razlogov in brez kritike. Razum, izšolan v strogi vedi, ne more več vzprejemati teoloških nauk ob času, ko naprednejši teologi sami spoznavajo, da ni razodetja v naukih in da ni razodetja v praksi, da ni čudežev, in seve, da razodetja in čudežev ni bilo nikoli. In tu se ločimo od teologije in od cerkva dodobra: nečemo, da bi se ta zapeljivi nazor zlorabljal od cerkve in države za teorijo in vzgojo.

Velika in dolgotrajna verska kriza ni tičala samo v tem nasprotju znanstvenega spoznanja in teološkega mita; ta kriza tiči tudi v tem, da cerkev in država s politično močjo vzdržujeta nekaj, kar je nevzdržljivo. Odtod tista splošna hlimba v najraznovrstnejših stopinjah in oblikah; in tako cerkev in oficialno verstvo namesto častnosti, značajnosti, nravnosti razširjata in podpirata neresnico, laž in nenravnost. Cerkev in država s svojim duhovnim in fizičnim nasiljem podavata tako na-

¹ Tistim, ki so sestavili fanatično knjigo „Za resnico“, v pobožno premissljevanje pribčujemo ta članek namesto kritike. Ured,

mesto verstva v duhu in v resnici jezuitizem.

Nič drugega nego jezuitizem je vsa tista hlimba ljudi, udeležujočih se brez vere cerkvenega obredništva; prav nič nego jezuitizem je vsa tista teologija, katera besedam Biblije in cerkvenega nauka podtika s skolastično spretnostjo, česar v njih ni. Tisto, kar Biblija in kar cerkev doslovno oznanjata, in tisto, kar oznanja veda, se ne dá spojiti. Tu sta dva svetá, dva različna svetá. Navedem splošno znani zgled. Nekateri teologi delajo koncesije vedi in posebno darvinizmu, razlagajoč v Genezi dni stvarjenja kot neskončne vekove. Toda tisti, ki je pisal Genezo, je to mislil dobesedno, in kar je glavno, ves njegov nazor na svet je bil drugačen, nego je nazor modernega evolucionista. Duh Geneze je drugačen nego pojmi Darwinovi in Spencerjevi. Gre pa za tega duha, za smer in za celotni nazor, ne za besede. Takšna razlaga Pisma in cerkvenega nauka postaja zvijačnost in jezuitizem.

Tak-le star in zastaran nauk se ne dá rešiti s teološko advokacijo — in če je še tako spretna — in teologija ni nič drugega nego advokacija, za cerkev plêdujoča za olajševavne okoliščine.

Nečem biti nepravilčen napram pozitivnemu verstvu in cerkvam. Kdor še odkritosrčno veruje, je gotovo lahko deležen cerkvenega blagoslova; ponavljam pa: tisti, kdor veruje odkritosrčno. Toda teh je že malo, mnogo manj, nego si cerkev misli. V cerkvenih listih se uvaža o tem, zakaj inteligenca ne mara za cerkev, kakor da bi ljudstvo še verovalo; tudi se vedno ponavlja:

ljudstvo potrebuje verstva. Ne, stvar ni taka. Ni samo inteligenca, niti najradikalnejša, proticerkvena; ljudstvo odpada od cerkve, in sicer ne le delavsko ljudstvo, temveč i kmečko. Duhovniki se jako motijo, domnevajoč si, da tisti dostojanstveniki po deželi in rodbinski očetje zato, ker hodijo ob nedeljah v cerkev, še vsi verujejo! Toda v prvi vrsti, tiste vere, tiste žive in činorodne vere ni več v — duhovništvu! Od glave . . .

Zahtevajoč tedaj versko svobodo, jo mi zahtevamo proti nedostadni veri (nedovera) in neveri, a seveda jo zahtevamo tudi za tiste, ki še odkritosrčno verujejo. Teh nečemo ovirati, kakor tudi hočemo vse tisto dobro, kar nam je cerkev dajala, ohraniti — napredek v verstvu ni negacija, ampak pozitivno izpopolnjevanje in dozidavanje tistega, kar se je razvilo.

Pri današnjem položaju vede in spoznanja smo prišli tako daleč, da nam cerkvena skolastika ne zadošča več in ne zadošča nam v verstvu.

Znamo spoštovati in ceniti Biblijo in druge podobne knjige, kot sad verskih teženj starih vekov, toda naše spoznanje in naša praksa temelji že na drugih teoretiških osnovah. In tudi svoje verstvo snujemo na isti teoriji — ni dvojne resnice, samo ena je resnica. Resnica je samo znanstvena resnica, poverjena in utemeljena s kritiko; zato mora tudi verstvo modernega človeka sloneti na znanstveni resnici, njegovo verstvo bo temeljilo na prepričanju, ne pa na veri. Verjeti, se pravi verjeti nekaj in nekomu — druge avtoritete ni, nego veda in vedoči človek. To smo spoznali in zato zahtevamo

svobodo vesti, svobodo od nasilja in svobodo za daljši verski razvoj.

Cerkve nam ne zadoščajo s svojim naukom, ne zadoščajo nam s svojim vodstvom, ne zadoščajo nam s svojo npravnostjo. Cerkve služijo staremu absolutističnemu družabnemu redu; cerkve so nele popolnoma monarhične, ampak i aristokratske in plutokratske. Revezu, slabemu vržejo kost človekoljubja, toda le, da služijo močnim in bogatim. Cerkve se boje teh močnih in bogatih, cerkve si ne upajo svobodno govoriti i v takih časih, kadar je tega največ treba. Ali ste že slišali pridigati za delavce v še tako pravični stavki? V poslednjih časih so se dogajali po mnogih evropskih dvorih vest razburjajoči škandali — ali se je oglasil en glas s strani cerkvenih dostojanstvenikov? Ne — celo najposlednejši žurnalist ima več zmisla za dnevne potrebe in npravno stremljenje naše dobe, nego ti bojzljivi cerkveni uradniki.

Ta neljudskost in nesocialnost cerkve temelji v plitkem nauku o individualnem izveličanju, katerega vcepljajo vernikom po tradicijah iz stare dobe. Cerkve so napravile iz zapovedi ljubezni sebičen nauk in zato postale nesocialne in nedemokratske. Že Hume in Rousseau sta očitala krščanstvu, da ne vzgaja politično; Marx je opomnil, da je verstvo za sužnje. V tem je mnogo resnice. Jaz vem, da verstvo ni in ne sme biti politika; toda baš verstvo je cerkvena politika, samo da je politika, ki služi močnim. Verstvo in cerkev naj bi bila varuha npravnosti in ljubezni do bližnjega; bržko nastanejo konflikti med ljudmi, bi cerkve morale se odločiti za resnico, morale bi stati na strani lju-

bezni proti nasilju. Danes cerkev stoji čisto na strani nasilja.

Cerkve v Avstriji so, če mogoče, slabše nego cerkve drugod. Zlasti gospodujoča državna cerkev je vedno protireformna cerkev, duh inkvizicijskega nasilja je zmerom njeno bistvo. Oglašajo se sicer že i pri nas takozvani reformni katoliki. Spominam n. pr. mgra. Scheicherja, kateri je svoji cerkvi očital na okrožnem shodu na Dunaju servilnost; spominam Ehrharda — toda kje sta gospoda Scheicher in Ehrhard? Umolknila sta. In kako se obnašajo naši češki reformisti? Ali se pokorijo hirarhiji „prostovoljno“, ali pa jih umolčujejo z nasiljem, kakor se je pripetilo slovenskemu župniku Vogrincu, ki je bil, kakor smo brali po listih, za svoj reformni spis kaznovan s karcerjem. Hočem reči: od reformnega katolicizma ni mogoče pričakovati nič, zato ker nič ni mogoče pričakovati od katolicizma; jaz tudi že nič ne pričakujem od protestantizma. Moramo si pomagati sami. Ne zadošča nam, da bi le govorili proti klerikalizmu i. t. d., dolžni smo verski delati.

To se pravi dandanes pred vsem, da bi se tisti, ki jim je verstvo drago, združili, da bi se postavili v eno četo proti cerkvam.

To se pravi dalje delati za osvobodjenje od cerkve v tem smeru, da bi bila šola od cerkve popolnoma oproščena . . .

Dalje moramo delovati na izpremembo zakonodavstva, da bi nič ne škodovalo v javni službi, če ne spadamo k nobeni od države priznani konfesiji. Dandanes gotovo najboljši in najzavednejši ljudje stoje z duhom svojim že

zunaj cerkve — zahtevajmo zato popolno svobodo, da bi bila odstranjena cerkvena hlimba in laž.

V Avstriji, v tem se ne smemo varati, se verski napredek ne bo izvršil brez žrtev. I v tem imamo zgled —

Husa in imamo nauk vse svoje zgodovine od Husa do danes. Če se naučimo od Husa, da resnice iščemo in jo slišimo, jo moramo tudi braniti — prav do smrti, veli Hus, toda gotovo za življenje in za resnično češko življenje. D.

Ant. D.:

Trst in nove prometne zveze.¹

Skoro se lahko trdi, da se je takoj, ko je iztekla prva železnica od Dunaja do Trsta (1857. l.), začelo uvidevati, da ta zveza edinega našega in avstrijskega trgovskega mesta, pristanišča, katero se imenuje in upošteva na svetovnem trgu, ne zadošča; spoznalo se je istočasno, da mora Trst imeti ožje in direktnije zveze s svojim ozadjem, z notranjo Avstrijo, nego mu jih posreduje samo ena železnica. Takorekoč ob rojstvu prve železniške zveze Trsta z notranjimi kronovinami se je porodila tudi misel takozvane druge železniške zveze s Trstom. Ta misel se ni dala tekom desetletij zatreti, obratno, vedno bohotneje se je vkoreninjala v vseh

tistih, ki so bili in so interesirani ob razvitku naše in avstrijske domače ter vnanje trgovine, celotnega avstrijskega gospodarstva. Poganjala je pa ta misel tem globlje, čim očitneje se je pojavljalo stremljenje Ogrske ter prizadevanje sosednih držav sploh, da si na vsak način pribore, ohranijo in razširijo svojo postojanko, svoj prostor, svojo ulogo v svetovni trgovini in svetovnem gospodarstvu. Vplival je tedaj tu ne le interes ozkega lokalnega tržaškega ekonomskega sveta ter interes sosednih pokrajin, ampak pritisnil je tu interes celotne tostranske državne polovice.

Ta interes je bil merodajen, da se je za Trst tekom let storilo in žrtvovalo razmeroma jako veliko, da se povzdigne narodno-gospodarsko in trgovsko-politiško. O tem svedoči stavba in podržavljenje skladišč, preosnova avstrijskega Lloydja z državno podporo, reforma pristaniških pristojbin i. t. d.

Glavni problem pa je ostal isti: Kako zadostno izboljšati železniško zvezo avstrijske celine z domačo obaljo in glavnim pomorskim trgovskim pristanom — s Trstom. In tega problema ni rešila povoljno niti stavba novih železnic črez

¹ Gesetzentwurf betreffend die Herstellung mehrerer Eisenbahnen auf Staatskosten und die Festsetzung eines Bau- und Investitionspräliminars der Staatseisenbahnverwaltung für die Zeit bis Ende des Jahres 1904. Gesetzentwurf und Begründung nebst Übersichtskarten. Wien 1900.

Technisch-kommerzieller Bericht über die zweite Eisenbahnverbindung mit Triest. Mit graphischen Beilagen. Wien 1900.

Dr. K. Urban, Studie über das Projekt einer Kanal- und Schiffseisenbahnverbindung zwischen der Donau und der Adria. Wien 1904. Manz.

Ture, Karavanke, Bohinj in Goriško — to bodi tu takoj zatrjeno; dokazano bo pozneje.

*

Tržaški mestni zastop in goriški deželni zbor sta dobila l. 1868. 7. svečana odgovor z najvišjim sklepom na svoji adresi, s katerim se je priznalo, da je direktna zveza Trsta z Beljakom in Celovcem potrebna. Na Dunaju se je tedaj takrat začelo svitati, a ni se ukrenilo vkljub peticijama deželnega odbora tržaškega in goriškega iz istega leta nič drugega, nego da je vlada l. 1869. stavila v državnem zboru predlogo v tem zmislu, katero pa je umaknila.

Leta 1870. se je vlada izjavila za železnico Trbiž-Predil-Gorica. Železniški odsek je zahteval, da se ta proga izvede do Trsta.

Leta 1872. je bila zopet predložena osnova predilske železnice.

Leta 1874. je državni zbor pozval vlado, naj hitro podaljša na domačih tleh Rudolfovo železnico do Trsta, in vlada je naslednje leto predložila zopet predilski načrt, kateremu pa se je leta 1876. železniški odsek protivil.

Državni zbor je 1883. l. sklenil, naj se vlada pozove, da v svrhu končne rešitve vprašanja, kako bi se Trst z Rudolfovo železnico samostojno spojil, prouči vse potrebno in na podlagi dobljenih rezultatov skoro predloži osnutke dotičnih postav državnemu zboru, ki bo v zmislu ustave o njih razpravljaj. Vsled tega je l. 1885. predlagal železniški odsek, naj se vladi odstopijo vse peticije

glede tega vprašanja „v uvaževanje“ — s pozivom, da vlada kmalu predloži zakon.

Enako je l. 1886. isti odsek pozival vlado, „da naj projekte, predlagane zaradi nove železniške zveze s Trstom, temeljito prouči, jih med seboj primerja glede na njih stroške in nujno potrebo ter dozdevno rentabiliteto, kakor tudi glede na koristi, katere bi lahko nastale splošnemu interesu tostranske državne polovice in zlasti za povzdigo pomorsko trgovinskega emporija tržaškega, ter v državnem zboru stavi pristojne predloge „mit tunlichster Beschleunigung“. Dasi je pa ta resolucija bila l. 1887. v državnem zboru sprejeta, se vendar vladi ni nič mudilo, tako da jo je železniški odsek l. 1890. zopet pozval, naj predloži osnovo takega zakona.

Leta 1893. se je v odseku izvolil pododsek posebej za tržaško železniško vprašanje. V tem pododseku so se zedinili za predlog, naj se vlada pozove, „da to temeljito dá preiskati in o rezultatu . . . poroča državnemu zboru.“ Državni zbor je tega leta tudi zaželel, naj vlada predloži osnovo primernege zakona. Pa zaman. In ko je slednje leto 86 poslancev stavilo iniciativni predlog, naj vlada še jeseni l. 1894. poda predlogo, katera bi zagotovila novo železniško zvezo s Trstom, se o tem niti sklepalo ni. Šele l. 1895. je trgovinski minister grof Wurmbbrand v odgovoru na neko interpelacijo poročal o uspehih trasiranja proge, za koje so bili l. 1893. dovoljeni krediti. Leta 1897. je končno železniški minister Guttenberg izjavil, da bo predlagal tursko in bohinjsko železnico, a z ozirom na karavanško.

Nadaljevanje prihodnjic.

Priredil L. J.:

Strokovna društva avstrijska leta 1903.

Komisija strokovnih društev avstrijskih priobčuje v 11. letošnji številki svojega glasila „Die Gewerkschaft“ statistično poročilo in poročilo o delovanju in moči strokovnih društev leta 1903. Iz poročila razvidimo, da so društva pridobila lepo število novih članov, a prav tako so se pokrepila tudi denarstveno. Število glavnih društev je naraslo v tem letu od 47 na 51, število podružnic pa od 1397 na 1623, a število krajevnih društev se je znižalo od 241 na 192, ker so se prelevila v centralistična.

Vsa strokovna društva, splošna strokovna društva in izobraževalna društva štejejo 177.592 članov. Strokovne zveze same so štejele konec 1903. leta 145.146 članov in 9519 članic, skupaj 154.665 članov. Člansko število se je povišalo za 19.487 ali 14.41 odstotkov. Največ članov štejejo dunajska društva, ki jih je skupaj 65 in imajo 48.153 članov, t. j. 31.13 odstotkov vseh članov; Spodnja Avstrija z Dunajem pa šteje 38.83 odstotkov organiziranih delavcev avstrijskih.

Pristopilo je v tem letu 65.796 članov, izstopilo jih je pa 46.309. Gibanje ni sicer prav znatno, vendar pa v primeri s prirastkom članov precejšnje. Splošna strokovna društva so izgubila 1203 člane, izobraževalna društva pa 7586.

Največ članov šteje železničarska zveza (28.036); potem kovinarska zveza (16.667), tekstilnih delavcev (11.932), tiskarska in črkolijska (10.997), lesnih delavcev (10.747). Denarstveno najmoč-

nejša je tiskarska organizacija, ki ima glavnico na vsakega člana po K 202.29. Znatno šibkejša so druga društva: društvo boln. blagajniških nastavlencev (K 148.95), litografsko in kamnotiskarsko (K 139.10) klobučarsko (K 121.63) in pozlatarsko (K 99.20). Poprečno znaša imetje vseh strokovnih društev le po K 24.62 na člana, ono splošnih strokovnih društev le K 1.81 in izobraževalnih društev K 2.70. Manjša strokovna društva nimajo poprečno niti po 15 K imetja na člana.

Maloma polovico vseh stroškov so izdala društva za podpore, v katerih niso vračunjene podpore štrajkujočim in preganjanim in celo ne za pravovarstvo. Štrajkovnih podpor se ne sme v Avstriji nabirati svobodno; koalicijsko pravo je glede tega prava past za delavska društva. Samo za podpore (brez pravovarstva) so izplačala avstrijska društva K 1.242.363.91 (naravnost strokovna društva K 1.231.500.65). Izdalo je podpore:

52 društev za potnino . . .	K 104.101.01
63 „ „ brezposelnino . . .	474.968.51
26 „ „ bolnišnico . . .	367.109.23
5 „ „ podp. onemoglim „	125.762.37
3 „ „ vdovnino in sirotn. „	29.283.—
22 „ „ pogrebno . . .	47.557.70
10 „ „ preselnino . . .	5.905.82
53 „ „ podporo v stiski „	76.795.01

Potem je izdalo:

41 društev za pravovarstvo . .	K 50.010.48
64 „ „ strokovni list . . .	294.071.05
60 „ „ knjižnico . . .	31.351.56
57 „ „ naobrazbo . . .	55.746.93
26 „ „ posredovanje dela „	12.095.47
69 „ „ agitacijo, organiz. „	158.495.02

50	društev za konference, občne zборе	34.719.89
25	" " plače nastavljenec. "	180.005.54
56	" " provizije podruž. blagajn., nagrade "	51.870.77
72	" " različne stroške . . .	395.568.85

Tudi splošna strokovna društva in izobraževalna društva so izplačala članom K 2732.26 potnine in K 4070 — brezposelnine.

Kako energično razvijajo ta društva svojo humano žilavost nam kažejo tale števila:

Leto	Potnina	Brezposelnina	Bošn., inval. vdov., sirot. in pogrebne podpore	Slučajne podpore
1896	25.746	102.189	140.389	12.967
1899	77.486	268.003	400.151	24.488
1901	96.691	377.448	538.890	40.362
1902	151.218	360.289	485.764	65.514
1903	104.101	474.968	575.636	76.795

Prav tako mogočno pa se razvija tudi denarstvena moč društev. Če primerjamo dohodke zadnjih osmih let, opažamo, da so se letni prejemki potrojili. Takole:

Leto: 1896	Članov: 98.669	K 985.171.76
1899	119.334	1.852.440.95
1901	119.050	2.229.346.21
1902	135.178	2.617.184.02
1903	154.665	2.942.854.88

O socialnih bojih, ki so se vršili na ramenih strokovno organiziranega delavstva, tukaj ne poročamo, ker je to prevelik in prevažen kapitel v socialnem vprašanju; potreboval bi zase razpravo.

Strokovna komisija pojasnjuje svoje poročilo s ponosom. Desetletno delo je pokazalo, da so strokovna društva v Avstriji prekoračila svoja otroška leta. Njih moč temelji trdno; niti zadnje industrijske krize jim niso mogle znatno škodovati, ki so tako grozno škodovala delavstvu. Industrija v Avstriji še ni razvita, vsled tega tudi ni mogoče snovati organizacij s stotisoči članov. A vse to je vendar lep kos dela, katero je najbolj pospeševala naobrazba, najzanesljivejši pomoček pri snovanju organizacij. Temu velikanskemu delu, temu velikanskemu kulturnemu zavodu, temu zavarovalnemu podjetju, ki sloni le na delavskih ramah, se moramo čuditi s čudom in gojiti nado, da tiči v tem organizmu nova moč, ki bo kos, združujoč vse zdrave elemente s svojim ciljem, opomoči bodisi gospodarskim, bodisi političnim ali narodnim zmešnjavam v Avstriji.

Med. E. Š.:

Spolni problem.

Konec.

V stopnjevanju vsega individualnega življenja, v stopnjevanju splošne aktivnosti. Ko začuti človek naraščati spolno energijo, tisto čudovito mehko in razburljivost, tisto čudovito hrepenenje po drugem spolu, hrepenenje

dati; deliti se, naj se združi, naj koncentruje svoje, sile naj dvigne vse svoje življenje za stopnjo višje, vso zavest v pomnoževanje aktivnosti. — Skrivnost pretvarjanja leži v pomnoževanju dela. Pri družinsko živečih živalih — pri

mravljah, termitih, čebelah opazamo, da je pri velikem številu individijev spolni organ rudimentaren, da ne fungira več. Ti individiji pa kažejo v drugi obliki isto energijo: v čudoviti moči, n. pr. mravlje, termite; ali pa v občudovanja vredni pridnosti, n. pr. čebele. Vse te različne oblike energije so celoti v prid, v veliko večjo prid, kakor pa če bi vsak individij valil jajca. Kaj bi bila posledica tega? Rod bi zelo narastel, a pri tem propadel, ker ne bi bilo rok, ki bi ga vzdrževale. — A tudi človeštvo je že večkrat spoznalo to resnico, čeprav samo v omejenih krogih. Grški atletiki so se vzdrževali spolnega občevanja; pa tudi oni, ki so hoteli doseči kaj posebnega na filozofskem, na literarnem polju sploh. Tudi celibiat katoliške duhovščine je prvotno bil izraz tega spoznanja: namreč možnosti pretvarjanja spolne energije v duhovno energijo.

Pretvarjanje je tedaj *conditio sine qua non*. Kje je spolno poželjenje največje? Kjer vlada brezdelje. Vse življenje se druži v spolnosti, ker se drugače pojaviti ne more. Čim manj energije porablja posameznik, temveč se je pretvori v spolno energijo. V pretvarjanju je vsa priprostost in vsa težava naravnega zdrževanja. Koliko mladih ljudi je, ki ne morejo ali nečejo umeti te priproste istine; bijejo brezupen boj proti vstajajoči sili spolnega poželjenja. Koliko prečutih noči preteče v njih. Mogoče jim je vzdrževanje ideal, a so pri tem pasivni. Čakajo, potiskajo v ozadje svoje čustvovanje, svoje poželjenje. A to poželjenje raste polagoma v njih podzavesti, se množi in prepreza polagoma vse njih dušno življenje.

Zmagujejo mogoče mesece, mogoče leta, a naenkrat zapazijo, da so vzgajili v sebi moč, katere obladati ni mogoče. Koliko ljudi je, ki goje skrivaj to spolno energijo, jo množe, se zdržujejo, premagujejo z edino tolažbo oškodovati se v zakonu. Telesno so mogoče čisti, a vsa njihova notranjost, vsa njihova duša je samo posoda velikega spolnega poželjenja; samo eno življenje žive, samo eno luč imajo v sebi, življenje in luč spolnosti. Za nje je biti brez spolnosti: ne biti. — Spolna energija se tu ni izpremenila, samo dvignila se je za stopnjo višje. Mesto telesne spolnosti imamo dušno spolnost — dušno onanijo, ki je bolj razširjena, kakor si navadno mislimo.

A razmerno majhno število je onih, ki se zdržujejo iz kateregakoli vzroka. Za veliko večino ne obstaja pojem vzdrževanja; ne umejo važnosti vzdrževanja. Zato ker ne vedo, v kako ozkem vzročnem razmerju je spolna energija z drugimi živlenskimi silami, ne vedo, da dajajo z vsakim združenjem del svojega življenja. Najfinejši sok celega telesa so spolne celice (spermatozoa), nekak izraz so spolne sile, lahko bi se reklo: kristalovana spolna sila. Čim bolj živi človek v spolni sferi, čim večkrat je spolno razdražen, tem več življenske energije se izpremeni v spolno in tem več spolne sile se pojavlja v semenu. Človek, ki mnogo dela, intelektualno, telesno, ima, tudi če se vzdržuje, le redko kdaj polucije, kar je znamenje, da je pretvoril spolno energijo. Mnogokrat čujemo: „Kar se je nabralo, je dobro, da se izprazni“ — a narava je pridna krčmarica, ki naglo napolni prazno posodo — na gostov

račun. Koliko najfinejše moči se potrosi, koliko življenske sile se meče neprestano na cesto. Isto je, kakor da bi s petaki prižigali smodke. Da imata zakonska tri do štiri otroke, niti ni treba, da se združita desetkrat; a ne združita se desetkrat, ampak tisočkrat, in ne združita se radi rojenja, ampak radi „potrebe“. Prostitucija je izraz te potrebe neoženjenih ljudi in onanija tudi. — Kaj je spolna potreba in kaj je spolna strast? Kje je meja, ki ju deli? — To je ravno čudovito v človeškem življenju, da ni meje, kjer bi se reklo, do tu sega dobro, a od tu je slabo; do tu sega zdravo, a od tu je bolno; da ni črte, ki bi ločila zmernosti od neizmernosti, potrebe od strasti. Vse to so subjektivne stvari. Čim bolj si inteligenten, čim bolj si razvil moč treznega samoopazovanja, čim ostrejšo „vest“ imaš, tem bolj se bodo krčile in ožile meje zmernosti, zdravega, dobrega, potrebnega. Kar je bila za te danes potreba, postane jutri strast, kar je sedaj dobro, postane tekom časa, ko stopiš korak višje, slabo i. t. d. A potrebno je, da ločimo neprestano, vsak trenotek obe strani, da opazujemo te relativne meje. V čem obstoji spolna potreba in v čem pohotnost?

Pohotnost je tip strasti, poželenje je, ki postaja polagoma in ki raste, se krepi s prevečkratnim udajanjem naravnim potrebam. Med potrebo spolnega združevanja in pa pohotnostjo je isto razmerje, kakor med žejo in pijanstvom. Za ugašanje žeje je dobra voda, a pijancu voda ne zadostuje. Za utešenje spolne potrebe zadostuje izpraznenje nabranega semena (ejakulacija), pohotnežu pa ne zadostuje to,

ampak on zahteva v prvi vrsti razburjenja in draženja živcev, kakor požrešnež ne je, da se nasiti, ampak radi užitka. Kar strast karakterizuje, je razburjenje živčnega sestava. — Spolno združenje je lahko nekaj tako čistega, tako vzvišenega in svetega kakor molitev in hranjenje. To opazamo pri starih narodih, pri katerih je bilo spolno združenje del religiozne svečanosti, del daritve. Kajti v svojem bistvu je spolno združenje žrtev, daritev dela individualne moči na oltar celega plemena. Spolno združenje je misterij, izraz stvarilne moči, ponovitev v malem velikega univerzalnega stvarjenja. Kakor je hranjenje nekaj skrivnostnega: združevanje solnčne energije z lastno energijo, tako je tudi spolno združevanje nekaj globokega: proizvod novega bitja iz lastnega bitja. — A ti veliki pojmi priprostitih naravnih činov, to globoko umevanje naravnih procesov je ostalo v knjigah, iz življenja je izginilo in na njegovo mesto je stopila pohotnost.

V spolnem občevarju imamo celo vrsto stopinj: od popolne in čiste naravne potrebe, ki ima popolnoma iste znake kakor žeja, pa do najumetnejšega in najhujšega razburjenja živčnega sestava. Kdor se združuje iz potrebe, kdor izdaja energijo, ki je odločena za rojenje, ne škoduje zdravju, a združevanje iz pohotnosti pomenja, da je posameznik že načel kapital, ki je odločen za individualen obstoj, da je začel spreminjati vso svojo življensko moč v spolnost. Zakaj toliko zakonskih tako naglo ostari in zakaj je 50 do 60 odstotkov nezakonskih ljudi v mestih spolno bolnih? Spolna infekcija pomenja, da je individij porabil že velik del svoje življenske ener-

gije, da organizem ni več zmožen ubraniti se mikrobov in njihovih strupenih produktov (toscinov). — In ta slednja istina, da je namreč tako ogromna množina ljudi spolno okužena, ta istina nekako vpije in kriči po pomoči. Ta istina stavi spolni problem v ospredje celega socialnega problema.

Kje je izhod, je odpomoč? Samo ena beseda je, trda in neizprosna in za toliko ljudi strašna: Zdrževanje. Pristavimo pa: zdrževanje v pretvarjanju spolnosti. — Je li pa zdrževanje mogoče, ima li vsakdo toliko sile v sebi, toliko zaupanja in vere v sebe, da bo pretvarjal? Še ljudje, ki so inteligentni, ki imajo „nazore“, t. j. ki so si stvorili gotove misli o razmerju med seboj in med veselstvom, ki umejo idejo zdržanja, ki imajo notranje življenje, „padejo“ in padejo iznova. Kako naj pač pričakujemo od človeka, ki diha spolno atmosfero, čigar intelekt ni izšolan, čigar notranje življenje je nerazvito, da se vzdrži?! Ta zahteva bi bila pojav neumevanja psihičnih zakonov. Mar moremo reči: „Ne smeš!“ Je-li kdo pod solncem, ki bi imel pravico reči to, razun — naša lastna vest? Naša vest pa je najvišje in najbolje spoznanje naše duše.

Vsi ti nedostatki, vnebovpijoča prostitucija in ves misterij žene, kakor ga je izrazila Kvedrova, je posledica, ker nismo, ampak ker postajamo. V postajanju je rešitev vseh teh ugank, v postajanju človeške duše. — Naša vest

je produkt tega postajanja, produkt teh neštevilnih „padcev“ in „grehov“ in vse te mizerije, ki leži v življenju posameznika. Vest je cvetka, ki je vzrastla iz gnoja osebnega življenja. In le ta govori in more govoriti, kaj je pravo in kaj ni pravo, kaj je grešno in negrešno. Le ta, in ne cerkev in ne zakon. Čemu tedaj obdajati dušo v ozek oklep morale, čemu jo vzgojevati z bičem? Daj ji ciljev, daj ji idealov, ki ji odgovarjajo, in pusti, da se bije in rije kvišku. Ne vprašajmo: „sem li grešil“, ampak „kako razmerje je bilo med menoj in grešnim činom?“ Duša, ki umeva pomen greha, ki umeva pomen razvoja, ki ve, da je greh stopnja v razvoju, da je kakor zemlja za cvetko, iz katere črpa slednja svojo moč, za to je vse to na videz bedno življenje triumf. — Duša pada in pada in prej ali slej vzraste nad ta greh in poreče mesto tiho in boječe: „ne smem“, z vriskom veselja: „nečem“.

Spolnega problema v ti razpravi nismo rešili. Rešiti ga mora, kakor vse drugo, vsakdo sam za-se. Naloga skupnosti pa je, da poudarja njegov pomen in važnost, da izkuša neprestano, kakor omenjeno v uvodu, odtrgati spolnemu vprašanju vso trivialnost in pikantnost, pa tudi vso zoperno moralizovanje; omogočiti, da zre vsakdo na to vprašanje kakor na važno nalogo svojega življenja, na nalogo, katero mora prej ali slej rešiti. Kajti v rešitvi tega vprašanja je važen moment, važen korak na kvišku k prostosti.

Pregled.

Gospodarstvo. Kako je danes velika potreba mednarodnega občevarja, vključ narodnim in gospodarskim nasprotovanjem, kaže se najbolj v gospodarstvu. Posamezne industrijske stroke sveta morajo biti v neprestani dotiki med seboj, in čim večja je produkcija, tem popolneje mora biti tudi pregled o industrijski produkciji posameznih dežel. Kako pa je danes produkcija razvita se lepo vidi n. pr. pri številkah o svetovni produkciji bombaža. V letu 1902. do 1903. je bila produkcija bombaža.

Dežela	Žetev v balah	Vred. v frank.
Združ. države amer.	10,630.945	2.509,485.675
Vzhodnja Indija	2,687.813	369,845.070
Egipt	1,163.862	412,589.015
Brazilijska	346.800	80,457.600
Azijska Rusija	353.681	66,315.210
Meksika	124.328	24,865.530
Japonska	120.566	18,084.900
Azijska Turčija	80.200	15,000.000
Perzija	32.800	5,740.000
Peru	13.111	3,248.290

Sodi se, da proizvaja poleg tega še Kitaj bombaža v vrednosti za 180 milijonov frankov na leto, Koreja pa za 60 milijonov frankov.

23. maja t. l. se je vršil v Curihu bombažni kongres, na katerem so bile zastopane: Anglija, Nemčija, Francija, Avstrija, Švica in Belgija. Sklenili so osnovati nekak mednarodni komite, ki naj v slučaju novih tržnih zamotanj skrbi za hitreje in enotno skupno nastopanje posameznih dežel. Na kongresu ni bila zastopana Amerika. Tudi glede razširjenja te produkcije so se storili pomembni sklepi.

Socializem. Nemški in avstro-ogrski socialisti v Švici so imeli svojo strankarsko konferenco dne 23. maja t. l. v Winterthuru. Udeležilo se je konference 32 poslancev, ki so zastopali 26 sekcij iz 18 krajev. Sklenili so nov organizacijski statut, ki se naslanja na centralistično obliko. Glasoni tega statuta je lahko član te organizacije le tisti, ki priznava socialnodemokratski program svoje domovine. Obenem pa mora biti vsak član tudi strokovno organizovan.

Francoske občinske volitve. Natančne številke teh volitev, ki so se vršile

1. in 8. maja letos, še sedaj niso znane. Treba je namreč vedeti, da je bilo 1. maja treba voliti v 36.170 občinah skupno 430.120 občinskih svetnikov. Te volitve so pokazale, da so francoski klerikalci in monarhisti dogospodarili. V glavnem mestu, Parizu, so dobili glasov: nacionalci in monarhisti 152.320, Mélinisti in klerikalci pa 16.916, tako da znaša skupno število reakcionarnih glasov 169.236. Nasprotno pa so dobili naprednjaki, in sicer socialisti 144.719, radikalci pa 92.935 glasov, skupno tedaj 237.654 glasov. Naprednjaki, socialisti in radikalci imajo torej večino v Parizu. Prvi dan je bilo v Parizu izvoljenih 54 občinskih zastopnikov, med njimi 16 socialistov. V ožjo volitev je prišlo 26 sedežev, od teh jih je prišlo 9 v roke nacionalcev. V pariškem občinskem svetu je torej 24 socialistov (prej 17), 20 radikalcev in socialističnih radikalcev in 36 nacionalcev. Od ostalih večjih mest je ostal Lyon v socialistični posesti, Marseille so socialisti izgubili; tudi Lille in Roubaix so izgubili socialisti. Nasprotno pa so pridobili mesta Dijon, Saint-Etienne, Toulon, Brest in Toulouse.

Delavska stranka Norvegije je imela o binkoštilih svoj 18. deželni shod. V tem letu je osnovala stranka nič manj kot 91 društev, odnosno jih je na novo pridobila. Stranka razpolaga sedaj s 347 društvi z 19.800 člani. V državni zbor je spravila stranka štiri zastopnike in je znašalo skupno število glasov, ki so bili oddani za socialnodemokratske kandidate, 24.526. Časopisje se je pomnožilo in daje stranki tudi lepe čiste dobičke. Sprejel se je tudi nov organizacijski statut kakor tudi komunalni program, v katerem je rečeno, da se ne sme še povečati število gostiln, temveč isto kolikor mogoče zmanjšati.

Socialisti v Belgiji nazadujejo. Dne 29. maja so bile volitve v zbornico. Socialna demokracija je izgubila sedem mandatov in je le enega pridobila. Zbornica šteje sedaj 92 klerikalcev, 43 liberalcev, 28 socialistov (prej 34) in 3 divjake. Pri volitvi v zbornico so dobili klerikalci 486.633, liberalci 279.511 in socialisti 306.000 glasov. Senatne volitve, ki so se vršile istočasno, so imele tale konec.

Klerikalci so dobili 511.543, združena opozicija (liberalci in socialisti) pa 409.595 glasov. Skupno je dobila klerikalna vlada v celi deželi 998.000, njena opozicija pa 1.039.000 glasov.

Republika Argentinija je dobila prvega socialističnega poslanca. Volilni red v Argentiniji je zelo pomanjkljiv; tako se n. pr. zahteva javna volitev. Pri zadnjih volitvah v parlament so socialni demokrati postavili prvič deset kandidatov. Dobili so lepo število glasov, a izvoljen je bil le mladi advokat Alfredo Palacios v Buenos Aires, ki so ga volili pristanski delavci.

Socialisti v Združenih državah ameriških so imeli 5. maja l. l. svoj kongres v Chicagi. Udeležilo se ga je 183 poslancev iz 36 držav. Kongres je imenoval kandidatom za predsednika Združenih držav Evgena Debsa in Ben Hanforda. Kongres je vzprejel nov program, ki priča o jasnem poznavanju gospodarskih skupin in kapitalizma sploh. Kongres je bil zaključen ob veliki udeležbi in navdušenju.

Reprezentanti socialne demokracije v parlamentih in vladah v Švici so vedno gostejši. Tako je n. pr. socialist Greulich podpredsednik velikega mestnega sveta v Curihi, socialist Fürholz je v Soloturnu in socialist Reimann v bernskem kantonskem svetu podpredsednik. Končno je socialist Wullschlegler za leto 1904. predsednik baselske vlade.

Zadružništvo. Zadružna ideja se more le tam krepkeje razviti, kjer so dani za njo razni pogoji, gospodarski in kulturni. Taka dežela je pred vsem Anglija. To nam posebno spričuje poročilo osrednjega predstoj-

ništva angleške zadružne zveze na zadružnem kongresu. Tej zvezi je pripadalo

	1902	1903
zadruge	1.671	1.701
poročajočih zadrug	1.638	1.660
članov	2,022.208	2,116.127
deležev (mark) . .	318,082.260	540,345.560
prometa	1711,734.160	1784,324.460
čistega dobička . .	190,887.060	197,467.700

Ozira se na zadružno produkcijo, izvemo, da je v letu 1903. 144 produktivnih zadrug imelo 8372 nastavljenih uslužbencev in da so prodale izdelkov za 61,461.020 mark, med tem ko ste obe veliki kupovalni družbi v svojih produkcijskih oddelkih imeli nastavljenih 15.911 uslužbencev in izdali blaga za 96,204.760 mark.

Poročilo nadalje omenja, da se zadružna misel na deželi na Angleškem ne more povzpeti višje in da ne napreduje.

Zadružni kongres Anglije se je vršil od 21. do 25. maja t. l. in se ga je udeležilo poleg zunanjih zastopnikov še 1500 poslancev. S kongresom je bila združena tudi zadružna razstava. Kongres je sprejel več važnih resolucij, o katerih nam pa tu ni mogoče poročati radi prostora. Omenimo le, da se je kongres izrekel proti temu, da bi konsumna društva dajala svoje blago članom na kredit.

Zveza švicarskih konsumnih društev je tudi izdala poročilo za leto 1900, po katerem ima 142 društev s skupnim številom članov 109.557. Skupni promet je znašal 6,176,157 frankov, čisti dobiček pa 37.300 frank. Zveza ima sedaj premoženja 100.000 frankov.

Pavel Mihalek:

Nebeška povest.

(Prosto po Macharju priredil za Slovence.)

Tomaž Hren, nebeščan in nekdanji škof ljubljanski, se je to jutro zbudil zelo pozno. Pogledal je skozi okno in si pomel oči. Tam nekje spodaj se je svetilo solnce in njegovi rdeči žarki so padali naravnost na sivoplavkaste megle,

objemajoče malo zemeljsko oblico. Vse se je žarilo, polno solnc je vstajalo iz brezdanje teme in hitelo neprestano navzdol . . .

Tomaž se je sramoval pozne ure. Vsi nebeščani in nebeščanke so hodili

belo opravljeni, zlato v laseh in roko v roki po livadah in gajih nebeških, neprestano prepevajoč radostne pesmi v slavo in čast Najvišjega . . . Tomažu se je zazdelo, da sliši globoko bučanje šenklavških orgelj . . . Naglo je vstal in skočil s postelje, se napravil, spodobno umil in okrtačil . . .

Sedaj pa mu je nenadoma ušla misel na onega ljubljanskega meščana, ki je sinoči že po deveti uri prišel gor. Ta ga je potem zavlekel . . . ljubi Bog! Mnogo sta govorila . . . in prijetno je bilo!

On, Tomaž Hren, ki je bil uradoma obveščen iz Rima, da vstopi v kratkem med blažene, se je seznanil s tem novim nebeščanom takole:

Tonka Cinca, hišni posestnik in meščan ljubljanski, je prišel — kakor že povedano — po deveti uri, ko je zaprta že vsaka krščanska hiša, pred nebeška vrata. Vrag ve, čemu si je dovolil to neokusno ekstravaganco . . . Vrata je baš malce zadremal, in ko je čul klicati svoje ime, se je jezen in nevoljen odpravil v vežo, da vidi, kdo prihaja tako pozno. Pri tem je naš stari sveti Peter govoril približno tole:

„Čas je, Peter, da te upokoje. Mislim, da si pošteno doslužil svojih štirideset let . . . Kako? Tu nimam miru, ne ponoči, ne podnevu. Kar neprestano kriče in pritiskajo na tisti nesrečni gumb v vratih . . . Prej je bilo bolje. Imeli smo star zvonec, ki je bil visoko pribit . . . Mali ljudje ga niso dosegli, in teh je sedaj največ na svetu, dà. Nesrečni Kolumb! . . . Pride neko dopoldne gor star Amerikanec . . . To ni za nič, sv. Peter, pravi. Bomo napravili električen zvonec. Takih starih niti v Evropi

nimajo več. Kristus je bil takoj s tem zadovoljen in je bil vesel Amerikanca. Tako! Jutri bom vložil prošnjo za upokojitev . . . Pa naj pride Amerikanec, ali Kolumb, ali pa Tomaž Hren . . . Ta ti zna brenčati, vsakega luteranca bi rad spreobrn timer . . . Sit sem!“

Ko je sv. Peter odprl vrata, je zagledal pred seboj Tonko Cinca. Pa sv. Peter se ni nikoli učil in naučil slovenski in zato se nista mogla razumeti. Tonka Cinca je namreč celo svoje življenje prebil v ljubljanskem Krakovu. Moral je priti Tomaž Hren, da je svetemu Petru raztolmačil zahteve novega nebeščana. Dialog se je pričel takole:

Hren: Kdo si?

Prišlec: Tonka Cinca, katoliški-rimski državlj an.

Hren: Od kod prihajaš?

Prišlec: Avstrija je domovina moja.

Hren: Srečen si . . . A tam je sedaj več narodov . . . To mi ne uga ja.

Prišlec: Dà! Jaz sem Slovenec . . . Oprostite!

Hren: Torej nekakšen rojak . . . Imaš kaj zaslug? Recimo, kaj si počel z luteranci?

Prišlec: Kakor je bilo zapovedano! In ukazano, dà!

Tomaž Hren je bil vesel rojaka in ga je peljal v Cebedejevo gostilno. Cebedej je bil majhen, trebušat krčmar z belim predpasnikom in s silno sladkim obrazom. Ko sta gosta sedla in si naročila vina, se je v Tomažu že zbudila velika radovednost. Pričel se je razgovor.

„Ali imate še kaj luterancev na Slovenskem?“ je vprašal Tomaž.

„O seveda. Samo ime so sprem enili, ljubi moj. Jaz si nisem mogel za-

pomniti vseh teh učenih imen, oprosti. Profesor bogoslovja dr. Krek jih zna na pamet. On se ukvarja s to pakajo tam doli," je odgovoril Tonka z dolgočasnim glasom.

Trčila sta s kozarcema in izpila vino.

"Kaj pa škof? Ali jih nič ne preganja? Zdi se mi, da sem jaz to bolje razumel," se je pohvalil Tomaž.

"Bonaventura? . . . Vedno jim je za petami, res. Že parkrat je prepovedal čitati njihove liste. Pa ne pomaga bogve kaj . . . žalostno je!"

"Hmmm! Veš, Tonka, slabe naslednike imam na zemlji."

"Da, slabi časi so zdaj zdolaj," je pritrdil Tonka Tomažu.

"In je že dosti nevernikov tam spodaj?" je vprašal zopet čez nekaj časa Tomaž.

"Dosti. Kakor je bilo Perzov pred tisto zasedo na Grškem . . . Kako se že imenuje? . . . Trda-pi-la-m. G'sindell!"

"Strašno je to, kar pripoveduješ," je vzklil začudeno Hren in se zamislil. — "Mene manjka! Zakaj jih ne požgo?"

"Ne gre! Škoda je, da je ta navada minila!" Tonka je izpil še en kozarec in se zamislil. Cebedej pa se je vlegel vznak na klop ob peči in zasmrčal.

Tudi Tomaž se je zamislil. Nakrat pa se je Tonka zdramil, zakašljaj, pljunil in resno izpregovoril.

"Sedaj bo bolje. Slovenski lemenatarji so izdali neko knjigo. Zelo učena in lepa je, dà. Zakaj bi ne bila lepa in učena, ljubi Tomaž? . . . To so pesmi, ti pravim, človek bi se izjokal. Meiner sell!"

"Lemenatarji tudi že pišejo? To je od sile!" se je sedaj vzhudil Tomaž.

"Glej, časnikarje, pisatelje, govornike, učenjake — vse te je treba sežgati — nobenega drugega!"

Tonka je zamigal z ustnicami in beseda mu je prilezla na jezik . . . Nakrat pa se je premislil. Ljubi moj Tonka, molči in pij, to je pošteno! si je mislil in je molčal.

"Ti, kaj misliš, kje je sedaj Trubar? Ali je zopet na zemlji?"

"Ne, tam ga ni!"

"Čudno je to," je rekel zopet Tomaž. "V peklu ga ni, v vicah ga ni, sam sem ga iskal — kam je neki izginil?"

Tonka je pomislil in je naposled vprašal:

"Ali je Jurčič tu?"

"Ni ga; ga ne poznam."

"Ali je Krsnik tu?"

"Tudi ne."

Zopet se je zamislil Tonka, pogledal je po strani in je videl Cebedeja smrčati.

"Pijva!" je zopet vzdihnil Tomaž. Kozarca sta zazvenela in se izpraznila.

"Ali je Kette tu, Murn, Kunšič?"

"Ni jih."

"Pijva, Tomaž!"

"Bog te živi! Glej, ljub in drag si mi, ljubi Tonka. Ti si razumen človek. Malo pride takih ljudi kakor si ti iz naših krajev tu sem!"

Vzdignila sta kozarce, si gledala v oči in se poljubila. Cebedej se je zbudil, si mel zaspane oči in ko je videl prazno steklenico na mizi, je prinesel novega vina.

"Veš, Tomaž, res je, da je treba sežgati vse te kričace in pisatelje . . . Nihče ni vreden počenega groša. Tupačam se dobi še kakšno dobro zrno. Recimo, Silvin Sardenko ni baš napačen, pa tudi Aškerc se je temeljito popravil.

Ta dva in pa, recimo, kakega Meškota bi lahko izvzeli, res.“

„Kaj pa Lampe? Kako misliš?“

„Seveda, tudi tega; pa slovenske lemenatarje . . . in še več drugih, ljubi Tomaž!“

Tomaž je gledal v strop in mahal z rokami po zraku.

„Dà, tem bomo prizanesli, naj bo.“

Njegov obraz se je zelo zresnil in čelo se mu je nagubalo.

„In ti, kaj si bil ti tam spodaj?“ je nenadoma vprašal Tomaž.

Tonka se je sladko nasmehnil, debelo lice se mu je napelo in popraskal se je za ušesom.

„Mislim,“ je rekel počasi, „da sem vsaj toliko zaslužen kakor ti, dragec, in še nekateri drugi.“

„Tako?“ se je čudil Tomaž.

„Bil sem hišni posestnik.“

„Nič drugega?“ se je še bolj čudil Tomaž in se zaničljivo ozrl preko sobe.

„In član štiridesetih nesmrtnih! Zastopal sem hišne posestnike v Slovenski Matici.“

„Ah, ah!“ Tomaž se ni mogel načuditi. „Glej, ljub in drag si mi, ljubi bratec . . . Pijva bratovščino, ali ne? Zakaj bi je ne pila — a?“

Tonka Cinca je postal ginjen. Ljubi Bog, on pa Tomaž . . . Res, kaj je to kaj čudnega? Dvignil je kozarec in ga držal proti svetilki pod nizkim stropom, roka se mu je tresla, vino se je razlivalo po mizi, ura je bila dvanajst, nogi sta se šibili, nerodno prestopali. Tomaž pa je apatično sedel in je gledal v strop, pred njim na mizi je stal prazen kozarec, njegovo čelo je bilo nagubano in oči so mu postale velike.

„Trčiva!“ je zadonelo preko sobe.

Tomaž je še vedno sedel, pomišljal je, spodnja ustnica se mu je globoko povescila in zamahnil je leno z roko.

„Potrpiva do jutri . . . Dvanajst je.“

„Ah, ah . . .“

Tega se je sedaj spominjal Tomaž Hren in sramoval se je. On, ki je imel vstopiti v kratkem med blažene, je postal nevoljen. Kako je pač mogel zagrešiti tako netaktnost? Ko je stopal skozi vrata, se je nemo sklanjal nad njim okrogli obraz sitega strežaja . . .

Književnost.

Slovenska Matica. Z neskončno ironijo jo je prof. dr. G. Krek primerjal v „Slovenskem Narodu“ (dne 25. junija 1904) z akademijo „nesmrtnih“. Ironija bi bila še bolj pereča, če bi bil prof. Krek poizkusil — razen svojih — naštevati „nesmrtna dela“ teh akademikov. Rezultat, ki bi se mu bil pokazal, bi bil presenetljiv, da, neprijeten. Pokazalo bi se, da se odborniki znanstvenega društva („akademije!“) volijo po slojih, ne po zaslugah za slovensko literaturo. Na kakšno slovensko literaturo naj sklepa človek po od-

bornikih? Ali je morda kak tipičen reprezentant te ali one književne struje — dr. Lesar? ali dr. Opeka? dr. Janežič? Dimnik? Vilhar? — Kako neki taki-le in podobni pridejo v odbor prvega slovenskega književnega zavoda? Ako zato, ker morajo razni stanovi biti ondi zastopani, da ostane društvo nad strankami, potem naj bi se po en odbornik volil iz raznih družabnih stanov slovenskih — saj več jih tako ni kot 40. Za slovensko literaturo bi tako Matica gotovo isto dosegla kakor sedanja; pravično bi pa to bilo bolj . . . Če se naj

Matica preosnuje in vdahne novo življenje, mora priti vanjo nova kri, katera pa ne sme biti že popolnoma mrtva in sesedla, ampak vre naj, kroži naj! V svrhu poživljenja se je Matici že toliko svetovalo, da bi danes lahko bila vzoren literaren zavod, če bi bila izvedla le desetino dobrih nasvetov. No, odbor je bil in je nedostopen: da se ne zanese politično strankarstvo v društvo!... Kakor da ga ne bi bilo že od časov Mahničar sem! Kaj pa pomenja Leonova družba slovenska? To, da klerikalci komaj čakajo ugodnega momenta in vsaj navideznega vzroka, in se otresejo vseh dolžnosti do Matice; dotlej seveda jo izkori-

ščajo in ovirajo, da se ne more in neče giniti. Gre tedaj za to, da se Matica preje otrese klerikalnega jerobstva, nego klerikalci Matice. Napredek bo potem mnogo hitrejši. Najhitreje in najlepše bi pa šlo to, če n. pr. Matica začne izdajati moderni, našim razmeram popolnoma primerni in še bolj potrebni mali Ottov Slovník v slovenskem prevodu. S tem bi se za našo literaturo in kulturo sploh odprli novi svetovi, klerikalcem bi se pa zdelo prebrezversko za pobožne Slovence in bi se zaprli v Leonovo družbo. Tja spadajo, ondi naj „delujejo“; Matica pa bodi moderno slovenska in ne copatarska! D.

Tretji izkaz.

V sklad za tiskarno „Naših zapiskov“ so darovali: Franc Keršič 2 K.

Poverjeniki, ki so pooblaščenj pobarati doneske za sklad tiskarne so: Za Trst, okolico in Goriško: Franc Jernejčič in Vinc. Kermolj v Trstu; — za Zagorje ob Savi: Mihael Čobal v Zagorju; — za Trbovlje: J. Miakar in Franc Rinaldo v Trbovljah; — za Maribor: Vinc. Vidmar v Mariboru; — za Gorenjsko: Iv. Prestrl v Ljubnem (Kranjsko); — za Ljubno na Štajerskem: Ivan Zwanzger v Ljubnem; — za Celje: Ivan Schautzer v Celju; za Pulj: Franc Podobnikar v Pulju; za Ljubljano preskrbuje to delo osrednji odbor sam! To na znanje!

Listnica uredništva.

Pro domo. Številko 7. naše revije smo poslali nekaterim osebam na ogled. Nekateri so revijo vrnili s pristavkom, da ne morejo naročiti lista, ki se tiska v nemškem kraju. To pojasnjuje, kako živimo. Vrženi iz vseh slovenskih tiskarn, smo šli tja, kjer so nas vzprejeli. Če se sedaj „rodoljubarstvo“ sklicuje na nemško tiskarno, samo sebe po zobeh tolče! S silo bi nas radi ubili in to je tista nesramna zabitost oficijelnega slovenskega nazadnjaštva in reakcije, ki je ogorčeno nad dejstvom, da ne služimo in da nečemo služiti starim frazam in sedaj vladajočim političnim strankam. Češki „Čas“ se je tiskal 10 let v nemški tiskarni, ker so ga preganjali, in mislimo, da so češki realisti vsaj tako dobri rodoljubi, kakor naši jokavi in zabiti frazerji.

Tretji zvezek Ljudske knjižnice „Vseučiliška ljudska predavanja“ smo prepustili snovateljam društva „Akademija“ v Ljubljani. Knjiga pa se lahko naroča tudi potom našega posredovanja. Cena je tako nizka, da upamo, da bodo Slovenci pridno segali po njej, in upamo seve, da tudi s — pridom!

Poziv!

Vse one naše poverjenike, ki so dobili od našega založništva v razprodajo našo revijo in vse druge tiskovine, nujno pozivljamo, da obračunajo.

Spominjajte se tiskovnega sklada Naših zapiskov!

Darovali so: Frank Petrič 12 K 50 h, Kopač, Anton in Franc Jernejčič po 1 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Jožef Breskvar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.